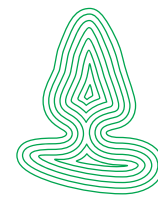

Jordkvalitetens rolle under nedbygging og nydyrking av jordbruksareal i Sarpsborg og Sandnes

skog+
landskap

Arnold Arnoldussen, Sebastian Eiter og Frauke Hofmeister

Regjeringens politikk er å bevare de beste jordressursene for å sikre framtidig matproduksjon. I et prosjekt finansiert av Norges forskningsråd har omfang og lokalisering av arealbruksendringer i perioden fra ca. 1980 til 2003 blitt analysert for Sarpsborg og Sandnes kommune. I begge kommuner er data om jordkvalitet tilgjengelig for store deler av jordbruksarealet. Jordkvalitet ser ikke ut til å være et fremtredende kriterium ved valg av arealer for verken nedbygging eller nydyrking, men bli overstyrt av andre faktorer.

Metode

En viktig forutsetning for å analysere endringene i arealbruken og jordkvalitetens rolle er tilgang på historisk informasjon om både arealbruk og jordkvalitet. To kommuner med store arealbruksendringer ble valgt: Sarpsborg og Sandnes. Sandnes står under innflytelse av utviklingen av nasjonal oljeindustri. I tillegg har jordbruket blitt kraftig intensivert og hele regionen er viktig i både nasjonal og internasjonal sammenheng. Sarps-

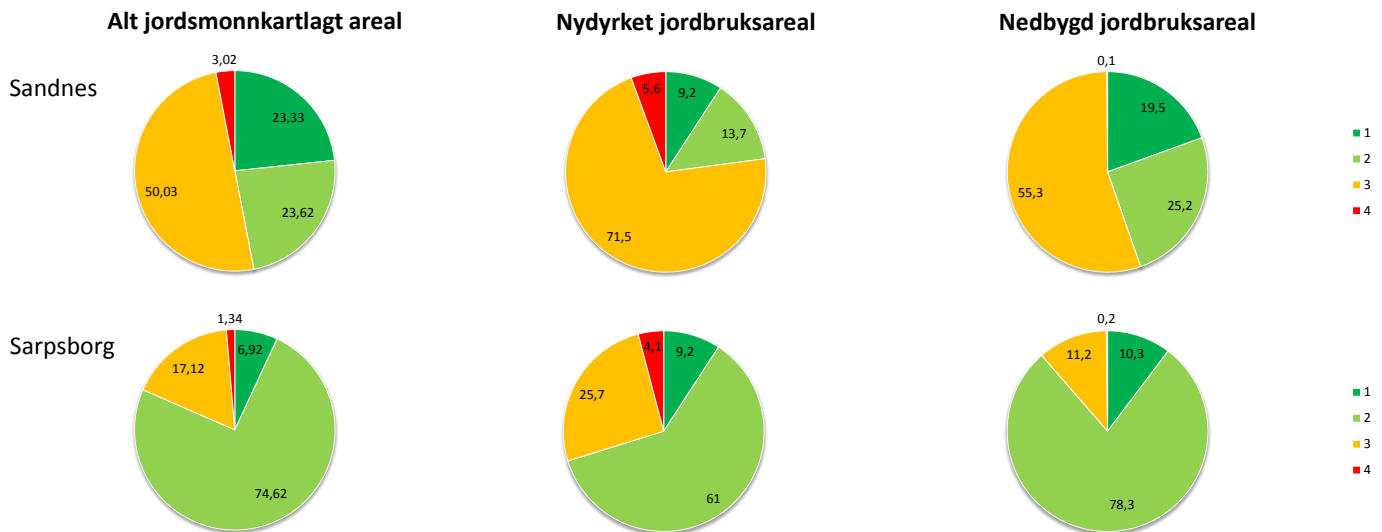
borg har stått under sterk innflytelse av regional utvikling. I begge kommuner står jordbruksarealer fortsatt under sterkt press. For begge kommuner ble det brukt følgende kilder: a. Arealressurskart i målestokk 1:5.000 (AR5) som viser arealbruk i 2003, b. Historiske bonitetskart i målestokk 1:20.000 (for Sandnes fra rundt 1983 og for Sarpsborg fra rundt 1978) og c. Jordressurskart. All informasjon ble standardisert i henhold til et generalisert arealklassifiseringssystem. For jordbruksarealer som var involvert i arealbruksendringer ble info om jordressursklasser tatt med i analysen.

Jordkvalitet

Alt jordbruksareal i Sarpsborg ble jordsmonnkartlagt i perioden 1989–1996. I Sandnes ble de viktigste jordbruksarealene kartlagt i 1988 og i 2001–2005 (til sammen ca. 52 % av alt jordbruksareal). Siden jordkvalitet i begge kommuner ikke er kjent for alle områder med arealbruksendringer er resultatene basert på antakelsen at fordelingen av arealet på de forskjellige

Jordbruksareal av høy kvalitet i Sarpsborg kommune som er truet av nedbygging: næringsområde og europaveien ligger rett inntil. (Foto: Sebastian Eiter, Skog og landskap)

Figur 1: Prosentvis arealfordeling på de forskjellige jordressursklassene. Klasse 1: ingen begrensninger for jordbruket, klasse 2: små begrensninger som kan kompenseres vha. tiltak, klasse 3: moderate begrensninger, klasse 4: store begrensninger.

jordressursklassene i de kartlagte områdene samsvarer med fordelingen i hele kommunen.

Dersom jordkvalitet var en viktig faktor for hvor nedbygging av matjord ble tillatt bør arealer med mindre jordkvalitet være overrepresentert blant de nedbygde arealer, og dersom jordkvalitet var en avgjørende faktor for hvor det ble gjennomført nydyrking da bør gode jordkvaliteter være overrepresentert blant nydyrkete arealer. Figur 1 viser at nydyrking i både Sarpsborg og Sandnes skjer forholdsvis mer på jordkvaliteter med begrensninger for jordbruket. Nedbygging i Sarpsborg skjer uforholdsmessig mye på god jord. I Sandnes er situasjonen litt bedre.

Konklusjoner

Nydyrking skjer forholdsvis mer på arealer med jordkvaliteter som har begrensninger for jordbruket. Dette kan bety at gårdbrukere ikke tar hensyn til jordkvalitet under oppdyrking, men det kan også være at jordene med de beste ressursene er oppdyrket fra før. Det er en klar tendens til at jordkvalitet under nedbygging bare har en underordnet rolle. Under dagens situasjon byttes altså god jordbruksjord ut med nydyrket jord som har større begrensninger for jordbruket. Vi mener at utvikling og politisk implementering av konseptet «urbant jordbruk» vil kunne hjelpe til å øke bevisstheten rundt og posisjo-

nen av jordbruket i diskusjonen omkring utvidelsen av urbane områder.

Referanser

- Arnoldussen, A.H., Eiter, S. og Hofmeister, F. 2013. Arealbruksendringer i Sarpsborg og Sandnes fra ca. 1980 til 2003. Faktaark fra Skog og landskap, 05/13.
- Arnoldussen, A.H., Eiter, S., Slätmo, E., Stenseke, M. og Hofmeister, F. (i forberedelse). Land use changes in urban pressure areas – a case study on planning priorities and soil quality in two Norwegian municipalities.
- European Commission, 2012. Guidelines on best practice to limit, mitigate or compensate soil sealing. SWD (2012) 101, 62 s. (http://ec.europa.eu/environment/soil/sealing_guidelines.htm)

Dette prosjektet ble finansiert av Norges forskningsråd (prosjektnr. 190170).